

Litteratur

Uusitalo, Paavo: Vankila ja työsiirtola rangaistuksena. Tammi. Helsinki 1968. 205 sidor. Pris häftad 11 mk. Anm. av jur. lic. Pekka Koskinen.

Sociologen Paavo Uusitalos doktorsavhandling (övers. „Fängelse och arbetskoloni som straff“) hör till de på sistone publicerade undersökningar, som utvisar till vilken typ av problemställningar tyngdpunkten förskjutits i det skandinaviska forskningsarbetet på kriminologins område. Man försöker inte mera i första hand utreda brottslighetens „orsaker“, vare sig i gärningsmannens personliga egenskaper eller i de sociala förhållandena. Man har ansett att undersökningarna om dold kriminalitet påvisat, att huvudparten av all brottslighet inte kan uppfattas som en med sjukdom jämförbar avvikelse. Det är därför inte meningsfullt att söka efter botemedlet mot kriminellt beteende genom att försöka utreda dess „orsaker“. Största delen av all kriminalitet har uppfattats som vanliga människors statistiskt sett normala beteende.

Det nya synsättet har även återspeglats i värderingen av de kriminalpolitiska målsättningarna och medlen. Man har sett sig nödgad att medge att kriminaliteten är ett fenomen, som oskiljaktigt sammanhör med all organiserad samlevnad, och att en eliminering av brottsligheten, eller ens en minimering följaktligen inte kan uppställas som mål. De behövliga metoderna skulle nämligen komma i konflikt med vissa grundläggande samhällsliga värderingar. Ett gammalt ordspråk säger, att inte hänger man den som stjälar rovor — fastän dödsstraffet säkert skulle vara ägnat att förbättra egendomsskyddet för den som odlar rovor. Inom kriminalpolitiken strävar man att förverkliga samma värden som inom andra samhällspolitiska sektorer. Som målsättning uppställer man minimering av de skador, som brottsligheten åstadkommer i samhället; vad som anses vara skadligt samt intensiteten i de i och för sig skadliga motåtgärder, som det anses försvarligt att tillgripa, avgörs av beslutsfattarnas allmänna sociala värderingar.

Det kriminologiska forskningsarbetet vägleder kriminalpolitiken genom att framhålla hur förmånliga vissa medel är för uppnående av kriminalpolitikens målsättningar och genom att visa hur medlen förhåller sig till de kriminalpolitiska värderingarna. Uusitalo skådar i sin avhandling två former för verkställighet av frihetsstraff, fängelset och arbetskolonin, som kriminalpolitiska medel.

För verkställighet av frihetsstraff har man i Finland, vid sidan av traditionella fängelser, allt sedan år 1946 använt arbetskolonier. I arbetskoloni kan, förutom förvandlingsstraff för böter, verkställas fängelsestraff, som skall utstås i högst två år, såframt den dömde inte under de fem år, som närmast föregått den senast givna domen, under-

gått tukthusstraff eller direkt ådömt fängelsestraff. En arbetskoloni skiljer sig i många avseenden från ett fängelse. Arbetskolonin saknar de mest typiska kännetecknen för fängelset: murar och galler, fångvaktare och fångkläder. Beteckningen „fånge“ används inte; i stället talar man om „arbetstagare“. Förbindelserna med omvärlden är friare än i fängelset. Det finns inga fångreglementen, som i detalj skulle reglera internernas liv; vidare har man avstått från uppfostringsprogrammet och det s.k. progressivsystemet. För det arbete, som utförs under strafftiden, betalas gängse lön.

Man brukar tala om straffets allmänpreventiva och individualpreventiva funktion. Förenklat kan man säga, att den förra termen syftar på den verkan de i lagen ingående straffhoten, straffdomarna och straffverkställigheten har på den allmänna laglydnaden. Den sistnämnda termen betecknar däremot straffets inverkan på den bestrafade. Sedan gammalt försöker man vid straffverkställigheten uppnå så goda individualpreventiva resultat som möjligt. Den centrala delen i Uusitalos avhandling består av en jämförelse mellan den individualpreventiva verkan av frihetsstraff som verkställts i fängelse och arbetskoloni.

Efter att i inledningen ha behandlat skillnaderna mellan fängelset och arbetskolonin uppställer Uusitalo två alternativa hypoteser om de två verkställighetsformernas inverkan på återfallsbrottligheten. Eftersom ett fängelsestraff innebär en hårdare sanktion än ett frihetsstraff, som avtjänas i arbetskoloni, så borde, enligt den första hypotesen, fängelset effektivare än arbetskolonin avskräcka den dömda från att begå nya brott och återfallsbrottligheten borde vara mindre bland dem som avtjänat fängelsestraff än bland dem som avtjänat sitt frihetsstraff i arbetskoloni. Den andra hypotesen leder till ett motsatt resultat. Enligt den alstrar fängelset mera prisonation än arbetskolonin. Och detta leder i sin tur till att återfallsrisken ökar. För hypotes nummer 2 talar även den omständigheten, att förbindelserna med yttrevärlden inte avskärs lika effektivt i en arbetskoloni som i ett fängelse och att återanpassningen till samhället i motsvarande grad är lättare samt återfallsrisken mindre.

Hypoteserna kan prövas på olika sätt. Det enklaste tillvägagångssättet kan likväl inte godkännas; man kan inte godtyckligt välja en grupp, som under en given tidsperiod utstått frihetsstraff dels i fängelse, dels i arbetskoloni och direkt jämföra deras recidivism under en viss tid efter det straffet avtjänats. Skiljaktigheterna behöver inte bero på de olika verkställighetsformerna, utan därpå, att den bättre delen av klientelet ursprungligen placerats i arbetskoloni.

Uusitalo erbjöds emellertid ett exceptionellt tillfälle att jämföra tvenne grupper, som skiljer sig från varandra endast med hänsyn till verkställighetsformen. År 1949 nedskars arbetskoloniverksamheten radikalt på grund av det dåliga sysselsättningsläget. Fångar, som uppfyllde förutsättningarna för placering i arbetskoloni, internerades i

slutna inrättningar tills arbetskoloniplatserna på våren 1950 ökade i antal. Uusitalo har bildat jämförelsegrupperna med hjälp av indragningarna år 1949. Fängelsegruppen har sammanställts av fångar, som enligt verkställighetshandlingarna hade kunnat placeras i arbetskolonier, men vilka började avtjäna sina straff i fängelse år 1949. Arbetskolonigruppen består till hälften av fångar, som avtjänat sitt straff i arbetskoloni för nedskärningen av arbetskoloniplatserna, till hälften av fångar, som avtjänat sitt straff i arbetskoloni efter nedskärningen.

Uppgifterna om gruppernas återfallsbrottslighet har erhållits ur straffregistret. De som under en period av tio år efter frigivningen har dömts för brott, vilket antecknats i straffregistret, har klassificerats som recidivister. Undersökningen utvisar att de bägge alternativa hypoteserna är felaktiga. Förhållandet mellan recidivister och icke-recidivister inom fängelse- och arbetskolonigruppen utvisar inga signifikanta skillnader. Lika litet framträder det några skillnader vid jämförelse av tiden mellan frigivning och första nya brott, eller antalet återfall eller storleken av det första ådömda straffet efter frigivningen.

I undersökningen har Uusitalo även kontrollerat hur de på brottsligheten i allmänhet inverkan bakgrundsfaktorerna (ålder, socialgrupp, skolgång, tidigare brottslighet osv.) inverkat på kontrollgrupperna. Det är ju tänkbart att grupperna av en händelse skulle ha varit olika med hänsyn till bakgrundsfaktorerna. Kontrollen visar likväl, att bakgrundsfaktorerna inverkat på samma sätt i vardera gruppen; mao. återfallsrisken har, med undantag för de olika verkställighetsformernas inverkan, varit densamma.

Undersökningen tycks påvisa, att de omständigheter under vilka ett frihetsstraff avtjänas inte har någon inverkan på recidivismen. Skillnaden mellan ett straff, som avtjänas i arbetskoloni, och ett fängelsestraff är stor; skillnaden mellan tukthusstraffet och fängelsestraffet är däremot relativt obetydlig. Uusitalo drar därför den slutsatsen, att inte heller tukthusstraffet ur individpreventiv synpunkt är effektivare än fängelsestraffet. Likaledes antar han, att ett upphävande av den på progressivsystemet baserade klassindelningen inte skulle inverka ökande på återfallsbrottsligheten.

Till denna del överensstämmer undersökningen med andra undersökningar, som på senare tid gjorts i Skandinavien. I dessa har man ju även kommit till rätt så negativa resultat med tanke på den individualpreventiva verkan av straff, som verkställts i slutna inrättningar.

Fastän det av individualpreventiva skäl inte finns några hinder för en utvidgning av arbetskolonisystemet, så måste man, då man fattar kriminalpolitiska beslut av denna typ, även beakta allmänpreventiva synpunkter. I samma mån som behandlingsideologin — dvs. synsättet enligt vilket kriminalitet såsom jämförbart med sjukdom bör behandlas i inrättningar — i allt högre grad övergetts av kriminologerna,

har diskussionen i de nordiska länderna inriktats på straffets allmänpreventiva funktion. Enär brottslingar inte kan botas, måste man avstå från tanken att straffet vore „vård“ till brottslingens bästa. Den enda motiveringen för inspärning i slutna inrättningar som då återstår är nödvändigheten att upprätthålla straffets allmänpreventiva funktion.

Uusitalo har i sin bok framställt några uppskattningar om dels fängelsestraffets, dels arbetskolonistraflets allmänpreventiva verkan. På denna punkt kommer han att delta i den rattfylleridiskussion, som på senare tid upprört många sinnen. Sedan republikens president i nyårstalet 1967 lämnat sitt bidrag till den finska rattfylleridebatten, meddelade justitieministern i ett radio- och TV-tal, att man, i motsats till vad som härtills varit fallet, skulle börja verkställa rattfylleridomar i fängelser och inte mera i arbetskolonier. Beslutet sattes omedelbart i verkställighet. P. g. a. den stora publicitet åtgärden fick, kan man anta, att bilisterna erhöLL kunskap om åtgärden. Uusitalo har försökt utreda förändringens inverkan på rattfylleritalen.

Det är naturligt att utgå ifrån att trafikbrottsligheten ökar i samma grad som trafiken ökar. Då man granskat rattfylleritutvecklingen har svårigheten bestått i att för erhållande av en riktig bild avgöra med vilka siffror antalet rattfyllerier borde jämföras. Uusitalo ställer rattfyllerierna i relation till övriga med motorfordon begångna trafikförseelser och överträdelser av motorfordonbestämmelser. På detta sätt anser han t. ex. att eventuella variationer i trafikövervakningens effektivitet i princip elimineras.

Detta beräkningssätt utvisar, att rattfylleriernas relativa nedgång under år 1967 varit några procentenheter. Det förefaller alltså som om förflyttningen av verkställigheten till fängelser skulle ha ökat straffets allmänpreventiva verkan en aning. Uusitalo anser emellertid att denna lindriga, relativa nedgång i rattfylleribrottens antal även beror på andra faktorer, speciellt den vida kampanj, som i offentligheten riktades mot rattfylleriet. Av siffrorna för den förra hälften av år 1968 drar han dessutom den slutsatsen, att straffskärpningen endast lett till en kortvarig nedgång i rattfylleriets tillväxthastighet.

Uusitalo har även i sin avhandling strävat att utreda de omkostnader, som staten åsamkas dels av fängelsestraffen, dels av arbetskolonistraflet. Dessa innebär en sådan nackdel, som bör avvägas mot andra nackdelar, då man fattar kriminalpolitiska beslut. Arbetskolonierna är betydligt fördelaktigare för statens ekonomi än fängelserna. Enligt förf. beräkningar är fångvårdsväsendets nettoutgifter per straffdag för fängelsernas del 18,9 mk, för arbetskoloniernas del 0,0 mk.

För arbetskolonierna talar ännu den omständigheten, att arbetstagarna betalar skatt för sina förtjänster i arbetskolonierna, vilket innebär att samhället erhåller ett överskott på 1 mk 50 penni för varje straffdag. Dessutom sänds en viss del av arbetstagarnas lön till deras anhöriga; detta minskar i sin tur kommunernas socialavgifter.

Uusitalos undersökning utgår från ett samhällspolitiskt beslutsproblem: vilka slags inrättningar borde användas för verkställighet av frihetsstraff och i vilket förhållande borde olika inrättningar användas? Han sammanfattar de empiriska resultaten på följande sätt: 1. användningen av arbetskolonier har varken ökat eller minskat återfallsbrottsligheten; 2. åtminstone för rattfylleriernas del har inte den omständigheten, huruvida straffet verkställs i fängelse eller arbetskoloni, någon betydelse för straffets allmänpreventiva funktion eller i varje händelse är skillnaden obetydlig; 3. straffverkställigheten i fängelserna är dyrare för samhället än straffverkställigheten i arbetskolonierna.

I slutet av sin bok framför Uusitalo vissa synpunkter på tillämpningen av sina forskningsresultat vid beslutsfattande. Genom användningen av arbetskolonier har man kunnat minska frihetsstraffens nackdelar. Man har sparat omkostnader, man har kunnat utnyttja fångarnas arbetsinsats, fångarnas anhöriga har förtsatts i en bättre situation. Fångarna upplever själva arbetskolonin som en lindrigare straffverkställighetsform än fångelset, vilket innebär att man har kunnat undvika att förorsaka lidanden, som är onödiga för brottslighetens beivrande. Synpunkterna talar för en ökning av användningen av öppna anstalter.

Under detta årtionde har ca. 15—20 % av straffdagarnas hela antal verkställts i arbetskolonier. Uusitalo anser, att antalet kunde ökas till det tredubbla, varvid ungefär hälften av hela fångklientelet skulle avtjäna sina straff i öppna anstalter.

Pekka Koskinen.

Torsten Eriksson: Kriminalvård. Ideer och experiment. Kriminologisk handbok. P. A. Norstedt & Söners förlag. Stockholm 1967, 415 s., 48,50 sv. kr.

Generaldirektör Torsten Eriksson har i serien Kriminologisk Handbok fra P. A. Norstedt & Söners förlag givet denne oversigt over fængselsvæsenets internationale historie. Bogen agtes senere fulgt op af en anden, der skal skildre og analysere nutidens svenske kriminalvård.

Forfatteren siger i forordet, at det ville være ønskeligt, om den beskrevne udvikling var blevet skildret i lys af de økonomiske, kulturelle og politiske forhold. Dette ønske kan jeg ganske tilslutte mig, som det vil fremgå af det følgende.

Bogen sættes ind i en meget personlig ramme lige fra starten, hvor Torsten Eriksson's første dag i et svensk fængsel år 1930 skildres, og der gives derefter en meget kort oversigt over datidens kriminalpolitiske diskussion især omkring Schlyters krav om fængslernes affolkning.

Efter dette korte indledningsafsnit går vi tilbage i historien, og i det andet hovedafsnit gennemgås „de store åren, de store namnen“.

Begrundelsen for at tale om de store år synes noget fjernere end for at tale om store navne. Læseren følger udviklingen fra Platon's Lovene over korrektionsanstalterne på Bridewell og i Amsterdam og videre frem. Den mest bemærkelsesværdige enkelthed i de første afsnit er vel, at man indrettede de første korrektionsanstalter sådan, at man regnede med, at ikke-kriminelle frivilligt ville tage ophold dér og udnytte institutionernes faciliteter. Det ville ikke være noget dårligt mål at opstille for vor tids fængsler.

Der givet i det følgende fyldige omtaler af John Howard, Auburn- og Pennsylvania-systemet, Alexander Maconochie, Elmira reformatory, Herstedvester o. s. v. Disse skildringer, der er baseret på en omfattende gennemgang af litteratur og stor førstehåndsviden, er isoleret set ganske udmærkede, men de mangler næsten fuldstændigt det afgørende, baggrunden. Det er nu engang af ringe interesse for læseren, at Helsingfors arbejdskoloni er mirakuløst ren (s. 183), eller at Herstedvester's indgang ligger (lå) på ringmurens sydside (s. 189). Det, der virkelig betyder noget, er, hvilke kriminalpolitiske strømninger, der har været i tiden, og hvorledes straffeteorier og kriminologiske teorier påvirker den kriminalpolitiske praksis. Når forfatteren undlader at fremstille denne baggrund, stiller han læseren i samme situation, som læseren ville være i, hvis han skulle tage stilling til om en arbejders løn i et fremmed land var passende uden at kende den pågældende mønts købekraft. Forfatteren afsluttede det første hovedafsnit med det meget relevante spørgsmål: „Måste fængvården altid vara efterbliven?“, men læseren, der søger svaret i dette andet hovedafsnit, må søge forgæves, for han kan ikke vide, hvad systemet skal sættes i forhold til.

I det tredje hovedafsnit behandles den svenske udvikling, og i det fjerde gives der en kort oversigt over nogle af de internationale organisationer, der har med disse spørgsmål at gøre. Det ville have været interessant, om Torsten Eriksson havde sluttet bogen af med sin fremtidsvision; hvor er det svenske fængselsvæsen på vej hen etc. I stedet slutter den med en advarsel til håbefulde fantasier!

Skildringen er let at tilegne sig og forfatterens palet er farverig, desværre anvender han til tider en alt for fin pensel. Detaljer som at Jonas Hanway introducerede paraplyen i England (s. 50) forekommer mildt sagt overflødige. Der er dækkende og gode illustrationer og en række meget værdifulde citater fra samtidige redegørelser og bedømmelser. Læsningen hæmmes dog af, at bogen har den ringest tænkelige placering af noteapparatet.

Vagn Greve.

Georg K. Stürup: Treatment of sexual offenders in Denmark, The Rapists. Munksgårds forlag 1968. 62 s. Kr. 33,75.

I tilslutning til bogen *Treating the „Untreatable“* baseret på de forelæsninger, overlæge Stürup skulle holde i Amerika i forbindelse

med modtagelsen af The Isaac Ray Award, foreligger nu den bebudede, afsluttende del af hans „Isaac Ray Lectures“. Den efterkommer et ønske udtalt af Isaac Ray kommitteens formand om, at en af overlægens forelæsninger skulle behandle brugen af kastration i Danmark og belyse de forsøg og erfaringer, der på dette område er indhøstet på forvaringsanstalten i Herstedvester, hvis arbejdsmetoder har vakt international interesse.

Overlægen har valgt i sin forelæsning at koncentrere sig om 38 voldtægtsforbrydere, der i tiden fra 1935 til 1961 har været behandlet på Herstedvester. At denne snævre gruppe er valgt, begrundes bl. a. med, at voldtægt såvel i den offentlige mening som hos den lovovertræder, der da ikke er psykotisk, betragtes som den alvorligste af seksualforbrydelserne. Valget af så lille en gruppe giver mulighed for en ganske indgående klinisk beskrivelse af de enkelte tilfælde og harmonerer for så vidt med forelæsningsens form, men begrænser unægteligt emnet stærkt og vanskeliggør, som det har vist sig, og som det erkendes af forfatteren, overblik og klarende systematik.

Indledningsvis redegøres for kastrationens legale baggrund i Danmark, dens anvendelsesområde og omfang. Der gøres rede for erfaringerne m.h.t. dens følger og evt. bivirkninger. Det pointeres, hvorledes alle foretagne kastrationer i henhold til lovbestemmelse indgående følges af retslægerrådet, og at dettes formand i 1964 konkluderer, at „den danske lov om kastration må betragtes som den bedste sociale forholdsregel overfor og behandling af seksualkriminelle og sexuelt abnorme i almindelighed. Det er den mest humane i forhold til det enkelte individ og den mest effektive fra et kriminal-terapeutisk og socialt synspunkt.“ — Til denne mere almene vurdering følger overlægen ud fra sit specielle erfaringsområde: „Det er mit indtryk, at de personer, der har indset, at deres tilværelse før kastrationen var frygtelig og byrdefuld, og som har et stort skyldkompleks p. g. af deres ugerning, næsten altid er glade for, at de er blevet kastreret. Der ses i overlægens formulering at ligge en antydning af, at en væsentlig forudsætning for et gunstigt udfald af kastrationen er en særlig holdning og selvforståelse hos den forvarede. Den kan, som det ses af eksemplerne, være spontan, eller den kan før eller senere vokse ud af samarbejdet mellem den forvarede og anstaltens terapeuter m. v., jfr. dens program: dynamisk vækstterapi. — Det er iøvrigt overlægens opfattelse, at de fleste seksualforbrydere føler et stærkt behov for behandling, for „hjælp mod de kræfter, der ofte synes at have overvældet dem næsten mod deres villie“. Iagttagelsen er under flere aspekter særdeles interessant, og der består utvivlsomt en væsentlig forbindelse mellem denne holdning og anstaltens gunstige resultater på dette område.

Vedrørende Herstedvesters klientel oplyses det, at seksualforbrydere kun udgør omkring 10 % af det samlede belæg. I 30-året fra 1935 til 65 behandlede i anstalten 386 seksualforbrydere, og i den omtrent

tilsvarende periode (1935—67) kastreredes 284, ca. $\frac{2}{3}$ af mulige tilfælde. Det anføres, at kastration kun kan ske efter den pågældendes egen ansøgning til justitsministeriet, kun tillades voksne over 21 år, at den aldrig anbefales før efter indgående observation af den forvarede og fuld orientering til ham om operationen og dens følger for ham, at den aldrig påtvinges og aldrig kan anvendes som nogen form for straf for den begåede forbrydelse. Den iværksættes ikke som en sikkerhedsforanstaltning til værn for samfundet, men ud fra et lægeligt skøn om, at den vil være i den forvaredes egen og egentligste interesse. En kastration vil i almindelighed medføre udskrivning af den forvarede i løbet af det følgende år, men intet bestemt kan loves ham i så henseende. Dels skal operationens virkninger på den forvarede følges kortere eller længere tid, dels kan der f. ex. m. h. t. tidspunktet for udskrivning opstå konflikter mellem special- og generalpræventive hensyn.

I den casuistiske gennemgang af de 38 voldtægtsforbrydere, behandlet i årene 1935—61, gives en kort beskrivelse af den begåede forbrydelse, den forvaredes status m. h. t. intelligens og psyke, hans holdning i anstalten, positiv eller negativ, hans evt. modningsprocedure, holdning til kastration, og virkningerne af den evt. foretagne operation. Betydningen af den fortsatte behandling efter kastrationen illustreres og nogle af livsforløbene har kunnet følges i en lang årække, op til 23 år efter kastrationen.

Af de 38 omhandlede kastreredes i første omgang 18, mens 20 blev udskrevet på prøve uden kastration. Ingen af de kastrerede begik derefter ny seksualforbrydelse og af de ikke kastrerede kun een. Han blev under genindsættelse kastreret og er siden ikke recidiveret. Nogle af de udskrevne, der i deres kriminelle karriere havde begået også andre former for lovovertrædelser, har forbrudt sig med tilsvarende recidiv, men det kan der i nærværende forbindelse med rimelighed ses bort fra. Der behøves intet typografisk blikfang til at få overlægens konklusion til at prente sig fast: „Ingen voldtægtsforbryder behandlet på Herstedvester er nogen sinde genindsat for voldtægt“ (s. 54).

Det stemmer med det umiddelbare indtryk ved læsning af bogen, når forfatteren efter gennemgangen af de 38 tilfælde anfører, at de behandlede strukturmæssigt m. v. frembyder et meget broget mønster, er så heterogen en gruppe, at det reelt ikke har været muligt ud fra psykiatrisk vurdering at nå frem til opstilling af klart definerede undergrupper. Dertil er vel allerede materialet utilstrækkelig stort. Det er uden forbindelse med, at bogen nu og da synes at lide af en vis mangel på systematik og — formentlig under pres af tidnød — at være kompileret af foreliggende stof suppleret med nyere undersøgelsesresultater. Lad det være. Dens styrke er, at den konkretiserer kastrationsproblemet i en række personschildringer, der taler menneskeligt stærkt, og den efterlader det bestemte indtryk, at den legale adgang til kastration på forvaringsanstalten er forvaltet særdeles skøn-

somt og kritisk, at der gennem den er reddet megen menneskelig lykke, og at dogmatiske indvendinger mod dens anvendelse på det her omhandlede område ikke kan være rimelige.

Det har været interessant i forbindelse med overlæge Stürups redegørelse for kastrationens nuværende anvendelse at slå efter i højesteretsdommer le Maires afhandling af 1946 om Legal Kastration i strafferetlig Belysning og bemærke konstateringen på side 142: „Den kastrationsfri udskrivning har dog ingenlunde været begrænset til exhibitionisternes gruppe. Inden for de 3 hovedgrupper, hvori seksualforbryderne med farlighed som kriterium kan inddeles: exhibitionisterne, voldtægtsforbryderne og de øvrige mellemliggende kategorier, er det kun voldtægtsforbryderne, der har måttet lades ganske ude af betragtning i den nævnte henseende“. — Nu 20 år efter dokumenteres det, at sådan kastrationsfri udskrivning har kunnet finde sted i halvdelen af samtlige foreliggende tilfælde. Den udvikling er dog en konstatering værd.

En anden på dansk foreliggende behandling af emnet er givet i overlæge Stürups oplæg til forhandlingerne på det 3. nordiske kriminalistmøde i København, optaget i nærværende tidsskrifts årgang 1952, 1. hefte. Overlægen giver der udtryk for, at det er muligt, der i den nærmeste fremtid kan udvikles en hormonal og psykisk behandling af sexuelkriminalitet, og at man herigennem i et noget større antal tilfælde kan nå resultater, der tilfredsstiller såvel patientens som samfundets interesser. Emnet behandles ikke direkte i den foreliggende bog, men det fremgår dog af det refererede tilfælde nr. 22, at en hormonal behandling i og for sig er effektiv, men temporært bestemt, afhængig af vedvarende behandling, idet de virile funktioner hos den således behandlede genoplives ved dens ophør. Behandlingens værdi som sikkerhed for individet og samfundet er derfor nøje knyttet til, at den forvarede også efter udskrivningen — således som det sker i det refererede tilfælde — regelmæssigt indfinder sig til fortsat behandling.

En række problemer i forbindelse med kastrationsbehandlingen har naturligvis ikke kunnet finde plads, eller har evt. blot kunnet antydes, i den foreliggende lille bog. Man må derfor alvorligt håbe, at overlæge Stürup vil se mulighed for at fremkomme med en fylligere redegørelse, omfattende også de mange tilfælde ud over de refererede, hvor kastration er blevet anvendt som en del af Hersted-vesters behandlingsprogram.

Aage Hansen.

Mogens Koktvedgaard: Lærebog i den danske Strafferetspleje. Juristforbundets forlag, København 1968, 214 sider. Kr. 47,50.

Undervisningen i strafferetspleje ved Københavns universitet har længe måttet foregå på grundlag af små, spredte udpluk af Hurwitz: Den danske strafferetspleje, 3. udg., 1959. Koktvedgaards bog afhjæl-

per derfor et tydeligt følt savn. På et lille antal sider giver den studenterne et overblik over og et indblik i den danske strafferetspleje.

Dansk strafferetspleje har nu fået en god dækning. Som håndbog har vi Hurwitz' vægtige fremstilling, som lovkommentar har vi Kommenteret retsplejelov, 2. udg., 1965, og som lærebog Koktvedgaards fremstilling.

En håndbog for praktikere behøver ikke fortælle disse, hvad der faktisk sker i det daglige retsliv; det ved de bedst selv. Anderledes med en lærebog for studenter. Studenterne møder uden anden baggrund end en almindelig skolegang. Man bliver nødt til at fortælle dem, i hvilket omfang loven giver det rette billede af retslivet; det gælder i særlig grad ved retsplejeloven, som giver udtryk for mange urealistiske regler, og som desuden er fra 1916. Forfatteren har da også på en række punkter beskrevet praksis, f. eks. vedrørende forundersøgelsens rolle, vedrørende fængsling, vedrørende gennemhulningen af non reformatio in pejus princippet. Praksis kan også beskrives ved retsplejestatistik. I kriminalstatistikken, Statistisk Årbog og Politiets årsberetninger findes en række oplysninger af betydning. Forfatteren har benyttet enkelte af disse. S. 67 anfører han, at der normalt er 20—25.000 politisager ved første instans og ca. 200.000 udenretlige afgørelser om året; for fuldstændighedens skyld burde han nok have anført, at 20—25.000 er tallet på sager, der afgøres ved dom, og at retterne yderligere afgør 25—30.000 politisager ved bødevedtagelse eller advarsel. S. 77 har han tilsyneladende ladet sig vildlede af en trykfejl i Statistisk Årbog, idet han anfører, at der meddeles knap 2000 påtalefrafald pr. år i henhold til retsplejelovens § 723 stk. 1 og 2; som det fremgår af Kriminalstatistikken er det samlede påtalefrafald i henhold til § 723 stk. 1 og 2 (herunder bekendtgørelsen af 24.9.1957) ca. 4000, hvorunder knap 2000 i henhold til § 723 stk. 1 nr. 1 og 2.

Fremstillingen er noget tynget af en mængde paragrafhenvisninger. Det er imidlertid pædagogisk rigtigt at lære studenterne at læse loven, og desuden gør henvisningerne det nemt at slå op i Kommenteret retsplejelov, når en uddybning ønskes. Bogen indeholder ingen litteraturhenvisninger og næsten ingen domshenvisninger.

Med den funktion, bogen skal tjene, er det naturligt, at forfatteren ikke på dette sted har søgt at bryde nye veje i dansk strafferetspleje, men i det væsentlige har holdt sig til synspunkterne hos Hurwitz: Den danske strafferetspleje, 3. udg., 1959. Systematikken er dog ændret lidt, og det har næppe forringet bogens pædagogiske værdi.

Det er en glimrende ide at lave en særlig lærebog, og forfatteren har gjort det med et godt resultat. Det vil sikkert vinde større udbredelse; det store antal juridiske studerende skulle nok give basis for det. Men også for andre end studenterne vil bogen være en god indføring i dansk strafferetspleje.

Mogens Moe.

Preben Wolf og Erik Høgh: Kriminalitet i velfærdssamfundet. Jørgen Paludans forlag, København 1966, 158 s., kr. 18,75.

Forfatterne har i denne lille bog behandlet forskellige væsentlige kriminalsociologiske problemer. Den største del af stoffet — kapitlerne 2.2. om kriminalitetens udbredelse, 2.3. om den danske kriminelle mand, 3. om social struktur og kriminalitet og 4.1. om kriminaliteten og retssystemet — er et resultat af forfatternes egne undersøgelser. I kapitel 4.2. løftes sløret for nogle af de resultater, Stanton Wheeler er nået til ved sine undersøgelser ved danske fængsler. I det afsluttende kapitel 5. gås stærkt ind for anvendelse af moderne forudsigelsesmetoder vedrørende kriminelles recidiv.

Forfatterne har som grundlag for deres egne undersøgelser anvendt det repræsentative udvalg af den voksne danske befolkning på 3032 mænd og 606 kvinder, som er kendt fra Kaare Svalastogas disputats: *Prestige, Class and Mobility*, Kbhvn. 1959. Forfatterne „har gennemgået flere centrale myndighedsregistre, hvoraf politiets rigsregistratur er det vigtigste“ og derved fundet 569 mandlige og 15 kvindelige lovovertrædere i materialet. Af de 569 mandlige lovovertrædere var 276 kun registreret for overtrædelse af særlovgivningen, og af de samme 569 havde 63 aldrig fået nogen sanktion. Forfatternes kriminalitetsbegreb afviger således fra det gængse dels ved, at særlovsovertrædelser er taget med, dels ved, at henlagte sager regnes for kriminalitet.

Forfatternes resultater — hvoraf en del tidligere er offentliggjort i NTFK 1958 s. 113—119, *British Journal of Criminology* 1962—63 s. 5—17 og *Scandinavian Studies in Criminology* 1 (1965) s. 201—226 — afviger ikke væsentligt fra det, andre har fundet på grundlag af den officielle kriminalstatistik. Men udover at bekræfte ældre undersøgelser har forfatterne også belyst nye ting, ikke mindst særlovskriminaliteten, bl. a. oplyser de, at 30—45 % af materialets særlovsovertrædere også har overtrådt straffeloven (mod 10 % af det repræsentative udsnit af befolkningen); de berører også spørgsmål i forbindelse med antallet af registreringer. 569 er dog ikke noget stort materiale, og de fleste resultater må få en tentativ karakter. Om lovovertræderens egenskaber sammenlignet med egenskaberne hos andre i samme statuslag, fremsættes følgende interessante hypotese: „At bryde loven er et krævende arbejde. At bryde loven er i samfundets øjne at være ikke-konform. At være ikke-konform med succes kræver over gennemsnitlige kvaliteter.“ (s. 46). Resultaterne falsificerer ikke denne hypotese.

Det er første gang nogen i Danmark forsøger at undersøge, i hvilket omfang folk kommer i konflik med særlovgivningen som helhed. Det er prisværdigt, for det er uhensigtsmæssigt at holde hele den kriminologiske forskning inden for den borgerlige straffelovs rammer; straffelovens indhold er i det væsentlige historisk bestemt, og særlovsovertrædelser kan være nok så generende for samfundet som straffe-

lovsovertrædelser. Forfatterne kan dog kun have fået øje på en mindre del af særlovsovertrædelserne. Til rigsregistraturen indberettes i det væsentlige kun de særlovsovertrædelser, som er statsadvokatsager, eller som har særlig politimæssig betydning (rigspolitichefens kundgørelse IV nr. 91 af 1.3.1941). Således indberettes parkerings-sager og små færdselssager sjældent eller aldrig, mens sager om beruselse vist altid indberettes. Men i øvrigt indberetter politimestrene ikke helt de samme overtrædelser, og indberetningspraksis varierer også med tiden. Lokalt findes der formentlig mere udtømmende registre.

Forfatterne kender dette og andre „tekniske“ problemer. De har dog ikke fundet plads til at redegøre for dem — formentlig fordi bogen er beregnet på at nå ud over fagfolkenes snævre kreds. Udeladelsen må dog beklages, fordi en nærmere vurdering af resultaternes videnskabelige værdi vanskeliggøres.

Forfatterne anfører på grundlag af politiets årsberetninger en statistik over det samlede antal ikendte bøder (s. 96). Man skal være opmærksom på, at politiets statistik kun angår de bøder, med hvis inddrivelse politiet har noget at gøre. Der vedtages et betydeligt antal bøder for skattemyndigheder, toldmyndigheder, folkeregistermyndigheder og andre administrative myndigheder; de allerfleste af disse betales uden større vrøvl, således at det ikke er nødvendigt at sende dem til politiet til inddrivelse. Det fremgår i øvrigt ikke (s. 95), hvorledes forfatterne er nået frem til deres tal for, hvor stor en del af befolkningen der hvert år vedtager bødeforlæg; der er jo nogle, der får flere af dem.

Bogens kapitel 4.2. indeholder ganske interessante oplysninger om de indsattes holdninger til straffuldbyrdsen. Forfatterne må dog slutte, at det ikke vil være rimeligt at drage egentlige konklusioner af det fremlagte materiale.

Det er — trods bestræbelser herpå — ikke blevet en bog, som er let at læse. Den vil kunne udmatte selv trænede tabellæsere. Men den vil kunne give anledning til en mængde hypoteser om kriminalsociologiske sammenhænge, og mange af disse sammenhænge er — som bogens titel antyder — ikke specielle for Danmark.

Mogens Moe.

Dieter Keller: Die Todesstrafe in kritischer Sicht. Berlin, 1968. Walter de Gruyter & Co. 274 s.

I den aldrig ophørende strøm af litteratur om dødsstraf foreligger her et udførligt skrift, som det er værd at lægge mærke til. Det er udgivet med støtte af det rets- og statsvidenskabelige fakultet ved Zürich's Universitet.

Forfatteren har set det som sin opgave at sammenstille og kritisk bedømme de vigtigste argumenter for og imod dødsstraffen anvendelse. Fremstillingen sigter dog ikke på at give en udtømmende gennemgang af hele den forudgående litteratur. Det er dødsstraffen som

aktuelt problem, ikke som retshistorisk skrift, han har taget op til overvejelse.

Den betydelige stofmængde er overskueligt systematiseret. Indledningsvis behandles dødsstraffens *begrundelse*. Der sondres mellem den „ontologiske“ begrundelse, den religiøse begrundelse, den etiske begrundelse, viljesfrihedens problematik, samt dødsstraffens begrundelse i hensigtsmæssigheds-betragtninger.

I denne forbindelse kommer forf. særlig ind på, hvad han betegner som „die Ablehnung der Todesstrafe“. Af størst interesse indenfor dette afsnit er en indgående redegørelse for faren for justitsmord (s. 143—244).

Som konklusion af den meget velskrevne undersøgelse anføres, at „dødsstraffen har vist sig at være en fuldkommen uholdbar institution, hvis afskaffelse man bør tilstræbe af al kraft“.

Stephan Hurwitz.

Albert Reps: Einführung in die praktische Kriminalpsychologie, 2. oplag. Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart 1967, 200 s.

Forfatteren er både læge og psykolog. Bogen henvender sig, som det fremgår af et forord fra professor Rudolf Sieverts, først og fremmest til fængselsvæsenets uniformerede personale, men anses også for at have betydning for jurister, socialrådgivere, kriminalbetjente m.m. Det første oplag af denne bog udkom i 1932 og havde dengang den prætentive titel „Vom Seelenleben des Menschen“. Det nye og andet oplag er i forhold til det første fuldstændig omarbejdet, og bogen indeholder nu en del om kriminalpsykologisk diagnostik og terapi. Et blik på litteraturlisten fører ikke til særlig positive forventninger. De her anførte værker er med undtagelse af Sheldon & Eleanor Glueck's „Juvenile Delinquency“ tysksproget og for en stor del ældre litteratur (Kurt Schneider, Johannes Lange og Ernst Kretschmer) eller „metafysiske“ (f. eks. Rudolf Steiner). De mindre positive forventninger bliver ved et studium af den her anmeldte bog i det væsentlige bekræftet. Diagnostisk bliver vi konfronteret med mennesketyper, som vi i denne forenkede form kun såre sjældent finder i vor almindelige tilværelse. Vi bliver bl. a. bekendt med „kreismütige og spaltmütige“ mennesker, med drifts- og viljesmennesker, med individer, som har materielle lyster og begærlighed, og andre, som har kærlighed og samvittighed. „Die lieblose Lust führt zu vielen Straftaten“. Der er mange citater fra tyske digte, og skulle forfatteren ikke have belært læseren om, hvad „ein guter oder böser Mensch“ er, så ved han det ved hjælp af disse citater. Bogens moralske standard er alt for høj, og de fleste skandinaviske læsere må føle, at de går en slem kriminel fremtid i møde, fordi de lader sig friste til tobaksrygning, spiritus og biografbesøg. Terapien, såvel individuel- som gruppeterapi, er også en etisk procedure. Gruppeterapi er i hovedsagen „Denkstunde“.

Bogen indeholder intet om så væsentlige socialpsykologiske om-

råder, som udviklingspsykologi, forsvarsmekanismer, interpersonelle relationer, gruppepsykologi og institutionspsykologi. Personligt tvivler jeg på, at bogen vil hjælpe fængselsfunktionærer og andre implicerede til en større forståelse af de kriminelles emneverden og til en ændret holdning.

En positiv aspekt ved bogen er dog, at den er behandlingsvenlig. Forfatteren fremhæver, at frihedsberøvelse alene, d. v. s. uden tilbud om hjælp, uden resocialiseringsbestræbelser, er inhuman og let bliver til en vane. Han giver nogle udmærkede eksempler, som viser, at angsten for den frie tilværelse af mange indsatte føles meget stærk, og at den kan være en væsentlig faktor ved et nyt recidiv.

E. Hoock-Gradenwitz.

Steigleder, E.: Mörder und Totschläger. Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart 1968, 182 s.

De rättspsykiatriska problemen vid bedömning av icke-sinnessjuka brottslingar analyseras på grundval av en undersökning av 111 personer som anklagats för mord eller dråp eller försök härtill. Författaren gör gällande att från medicinsk-psykologisk synpunkt har distinktionen mellan mord och dråp ingen relevans. Beroende på vilka psykiska mekanismer som står i förgrunden vid brottets utförande kan 3 brottslingstyper särskiljas: Affekttäter, Triebtäter och der rationale Täter. Affektbrottslingen karakteriseras av att vara lätt kränkt, sensitiv och självosäker. Hans emotionella förmåga att bygga upp ett personligt förhållande till en annan människa är nästan normal. Frustrationer i ett sådant förhållande uppstår lätt och leder till brottet. Emedan brottet bygger på ett sådant särpräglat emotionellt förhållande, vars upprepningsmöjligheter är små är även återfallsrisken hos dessa affektbrottslingar liten. I motsats till dessa affektbrottslingar är Triebtäter med sin opersonliga sexualdrift och den rationella brottslingen med sin affektfattigdom i högre grad abnorma personligheter och därför i högre grad varaktigt farliga brottslingar. Steigleder anser dessa brottslingar är ansvariga för sin brottsliga handling även om den skett i ett emotionellt upprört tillstånd. I anslutning till Keller (Keller, W.: Psychologie und Philosophie des Wollens. München 1954) betonar han att ansvaret och viljan har en tydlig om ock begränsad betydelse vid personlighetsutvecklingen. Genom att tidigare i fantasi- och tankelivet acceptera brottsliga handlingar som tillåtna lösningar av behovskonflikter har brottslingen skapat förutsättningar för den emotionella och sociala överrumpning, som han i brottsituationen blir offer för. Endast en tydligt sänkt intelligensnivå gör dessa icke-sinnessjuka brottslingar mindre tillräkneliga.

Boken är en tankeväckande studie ehuru den är nästan enbart orienterad mot det traditionella tyska psykiatriska och kriminologiska tänkandet.

Asser Stenbäck.

Dieter Schmiedl-Neuburg: Falschgelddelikte. Ein Beitrag zur Kriminologie, Kriminalistik und strafrechtlichen Problematik dieser Gesetzesverstöße, Verlag Max Schmidt-Römhild, Lübeck 1968, 206 s.

På grundlag af en undersøgelse af kriminalitetsudviklingen i Tyskland fra 1882 fastslår forfatteren, at antallet af pengefalskdelikter stiger meget kraftigt i økonomiske krisetider, men at det under normale forhold ikke er stort. Hans hovedindsats er dog en gennemgang af et stort aktmateriale, som danner grundlag for bogens afsnit om pengefalskdelikternes kriminologi og kriminalistik (s. 40—111). Disse afsnit er særdeles interessante, selv om man måske ikke i alle tilfælde kan tiltræde forfatterens slutninger. Således anser han kriminalstatistikken som repræsentativ for den sande kriminalitets udvikling og praktiske betydning, idet han på grundlag af „loven om det store antal og loven om de konstante forhold“ går ud fra, at forholdet mellem virkelig og statistisk registreret kriminalitet er nogenlunde uforandret; han mener endda at kunne give bestemte tal for dette forhold ved pengefalskdelikterne (s. 46 f). Han mener endvidere at kunne fastslå, at 26,7 % af lovovertræderne i hans materiale havde „unsozialen Umgang“ (s. 70). Også hans „Tätertypologie“ forekommer vel håndfast (s. 73 ff).

Bogens dogmatiske del, fortolkningen af den tyske straffelovs §§ 146—152 og forfatterens reformforslag vil derimod næppe have større interesse for den fremmede læser. Uvant forekommer navnlig den metode at formulere et „Unrechtsgehalt“ som indledning til en retsdogmatisk og retspolitisk drøftelse.

Pengefalsk spiller i Danmark en endnu mindre rolle end i Tyskland, hvor der i begyndelsen af 60'erne domfældtes 25—50 om året for dette. Ifølge den danske kriminalstatistik 1957—1966 har det årlige antal anmeldelser i de sidste 10 år ligget mellem 13 og 48 (1962 dog 125), og i de samme ti år er 13 blevet pålagt sanktioner, heraf 6 tiltalefrafald og de resterende 7 betinget dom.

Mogens Moe.

Edmund W. Vaz (Editor): Middle-Class Juvenile Delinquency. Harper & Row, New York 1967, vi + 289 s.

Denne bog er kommet i serien *Readers in Social Problems*, der har *Donald R. Cressy* som rådgivende udgiver. Den hører nok til i den bedre del af strømmen af kriminologiske „readers“, den rummer mange udmærkede artikler, og den har en rimelig pris — ca. 30 dkr. For så vidt er alt udmærket, men — og det er vel det væsentlige — det er tvivlsomt om den vil kunne bruges efter sit formål — som lærebog — i Skandinavien. Den vil næsten være bedre egnet i et kursus om amerikanske forhold end i et om kriminologi. Dette er ingen be-

brejdelse mod bogen, kun en anledning til et spørgsmål: Hvorfor findes der ikke en „reader“ med de artikler, som vi her finder egnede i den almindelige undervisning?

Vagn Greve.

Max Mougeot: Le traitement des mineurs inadaptes dans un etablissement breton (Methodes et resultats). Masson & Cie, Editeurs. Lyon 1968. 136 s. Anm. av jur. lic. Pekka Koskinen.

Mougeot presenterar för läsaren en halvöppen ungdomsinrättning, *Foyer rural de Ville-Gilles*. I inrättningen, som verkat allt sedan år 1948, vårdas ungdomar i åldern 12—21 år såväl p. g. a. brott, som andra sociala störningar. I undersökningens förra del redogör förf. mångsidigt för de behandlingsmetoder, som tillämpas i inrättningen. Läsaren bibringas intrycket av en framstegsvänlig och effektivt resocialiserande inrättning. I undersökningens huvuddel undersöks hur de 150 ynglingar, som under tiden 1948—1961 kommit ut ur inrättningen, klarat sig i friheten. Av dessa hade ungefär hälften intagits i inrättningen p. g. a. brott, hälften av andra orsaker. I friheten begick 38,1 % av den förra gruppen och 35,7 % av den senare brott. Genom en analys av bakgrundsfaktorerna försöker *Mougeot* finna en förklaring på frågan varför somliga klarar sig i friheten medan andra inte gör det. Vissa av förf. påståenden måste en nordisk läsare ta med en nypa salt. Det konstateras bl. a., att av recidivisterna brukar 1 se på TV och 3 har för vana att gå på bio, av icke-recidivisterna tittar 8 på TV och 2 går på bio. Slutsats: filmer ökar brottslighet, medan TV har en lugnande verkan (!) Däremot kan man med intresse konstatera, att förf. drar den slutsatsen, att inrättningens återfallsförhindrande verkan är obefintlig. När han jämför recidivprocenten bland inrättningens klientel med motsvarande procenttal för dem som suttit i fängelse, konstaterar han nämligen, att det inte finns någon skillnad. Slutsatsen förvånar inte en nordisk läsare.

Pekka Koskinen.